

המכתב העיתי "חדשות בן עזר" במלאת 80 לעורכו

האירוע התקיים ב"בית הסופר", רח' קפלן 6, תל-אביב
ביום שני, ג' ניסן תשע"ו, 11 באפריל 2016 בשעה 19.00

משה גרנות, המנחה: לפני שאתחיל בהנחייה אני מבקש להודות ליהודית ולנורית על הכנת הכיבוד, לעדינה בר-אל על פנייתה לדוברים שיופיעו הערב, לשחר על ארגון האולם, לרונית כהן, הממונה על האירועים באגודת הסופרים. אני מקדים להודות, כי אם מודים בסוף הערב, הקהל ממחר לצאת מהאולם.

על אהוד בן עזר ירעיפו הערב הרבה שבחים, לכן הרשו לי לציין רק פן אחד מתוך הרבים: האיש הוא חבר אמיתי, מפרגן גדול – וזה נדיר במילייה הספרותי. מ"צ סגל, חוקר התנ"ך הנודע, הגיע לגיל 80 והתלונן: כשאני הייתי צעיר, איש בן חמישים היה איש מכובד, עכשיו כל צוציק הוא בן חמישים. נראה לי שאותו הדבר אפשר להגיד היום על בני השמונים. אהוד, אתה צוציק!

אני מתכבד להזמין לברך את יו"ר אגודת הסופרים צביקה ניר, סופר, משורר, עורך דין. בין השאר, היה חבר כנסת, חבר מועצת עיריית רמת גן, פרסם ספר שירים ורומנים.

צביקה ניר

ברכת יו"ר אגודת הסופרים

ערב טוב. לפני מיספר שבועות הסתיים אירוע לכבודו של פרופסור ידוע בן שמונים, ואז עלה חיים גורי לברך ואמר לו: "צוציק שכמוך!" – חיים גורי בן תשעים ושתיים. אז אני לא יכול להגיד לאהוד "צוציק שכמוך" אבל אני יכול לספר כי כאשר סיפרתי היום שאני מוזמן לברך, או לפתוח את הערב הזה לכבודך, אהוד, אמרו לי: "צביקה, אתה שם נפשך בכפך כי מה שתגיד – תשכח משהו משפע הפעילויות והדברים" שאתה, אהוד, היית מעורב בהם ועשית ואתה ממשיך לעשות אותם.

אז אני שם נפשי בכפי, מה לעשות, אני כבר פה.

מספרים על בוריס פסטרנק, לאחר שקיבל את פרס נובל והיה כבר חולה, ובאו חברים וראו שהוא מדוכא. חשבו שהדיכאון בא בגלל מחלה, בגלל לחץ פוליטי שעבר באותה תקופה, אבל הוא אמר:

"לא, אני מדוכא כי לא יזכרו אותי בגלל מה שעשיתי כל חיי – אלא יזכרו אותי רק בגלל 'דוקטור ז'יוואגו'". והוא כתב הרבה שירים וגם עוד רומאנים, ואני חושב שמה שאמר – זה נכון. כי אמנם אתה זוכר יוצרים ואמנים בגלל יצירה אחת, ספציפית. תגיד מאיר מרגלית ויזכרו את "החייל האמיץ שוויק", לא יזכרו את כל ההצגות האחרות שבהן שיחק. אפילו ליאונרדו דה וינצ'י – יגידו: "מונה ליזה" ולא יזכרו את כל התמונות האחרות שצייר.

בחברה מכובדת זו, אהוד, אני אזכור אותך בגלל "המחצבה". בשבילי אהוד בן עזר זה "המחצבה". אני זוכר את עצמי תלמיד תיכון, ואני לא צריך לספר לכם מה לומדים באותה תקופה בתיכון. הנה פרופ' זיוה שמיר [כאן] למדה איתי באותו מחזור. ופתאום מופיע הספר הזה, "המחצבה", שהיה שונה לחלוטין ממה שהיכרנו וממה שלמדנו. ישראל אחרת, דמויות אחרות, כתיבה אחרת. זה היה דומה בפרוזה למה שהיו באותה תקופה בשירה עמיחי ונתן זך. זה הזכיר לנו את הסרטים האיטלקיים של שנות החמישים, הניאו-ריאליסטיים, העממיות, הטבע האנושי האמיתי, לא המזוייף – שאנחנו חיינו באותה תקופה.

אחריי ודאי יגידו את כל ההיסטוריה שלך. נכנסתי לוויקיפדיה ולגוגול וניסיתי להוציא. זה עשרות דפים, נכון להיום. ואני מקווה שניפגש פה בעוד עשר שנים ואני אגיע לגיל שמונים ואתה תוכל להגיד לי "צוציק שכמוך!"

משה גרנות, המנחה: דברי פתיחה נשמע מפיה של ד"ר עדינה בר-אל, סופרת ילדים ונוער, חוקרת ספרות ילדים. הדוקטורט שלה הוא בספרות יידיש. חיברה עשרות ספרים, והיא עטורת פרסים. ספר נפלא שלה שקראתי: "בין העצים הירקרקים" (על עיתוני ילדים בין שתי מלחמות העולם).

ד"ר עדינה בר-אל דברי פתיחה

שמונים שנה מלאו לנער, ופנים רבות לו: סופר למבוגרים, סופר לילדים, ביוגרף, משורר לוטש מילים, עורך ספרים, פובליציסט, מראשי אגודת "סומליון" – סופרים ומשוררים לילדים ולנוער בישראל, מכנס ומנציח את מורשתה של אסתר ראב, ולא שוכח ולא נותן לאחרים לשכוח את פועלם החשוב של החלוצים שהתיישבו בפתח-תקווה.

מזה שתים-עשרה שנה הוא שוקד במשך ימים ולילות על עריכת עיתון ופירסומו פעמיים בשבוע – "חדשות בן עזר". החלטנו להקדיש את הערב לפועלו זה, והזמנו כמה ממנויי העיתון, קוראים וכותבים נאמנים ומתמידים, להשמיע דבריהם.

כמי שעוסקת בספרות ילדים, וכיוון שהנושא קרוב לליבו של אהוד, ברצוני להזכיר את עבודתם של שניים בתחום עריכת עיתון.

הראשון הוא לוי קיפניס, הידוע כמחדש ספרות הילדים העברית בארץ. אבל הוא התחיל את דרכו כעורך עיתון. ומעשה שהיה כך היה:

בגיל בר-מצווה, עדיין באוקראינה, החליט הנער להכין בעצמו עיתון. הוא יצר עיתון בשם "פרחי לוי", עליו העיד לאחר שנים בידיש, שהיתה שפת אימו: "איך דער רעדאקטער, איך דער מחבר, איך דער וואָס שרייבט, איך דער וואָס צייכנט" [אני העורך, אני המחבר, אני הכותב, אני המאייר].

והנה אהוד יכול להעיד על עצמו בדיוק כך: אני העורך, אני המחבר, אני הכותב, ובמקום אני המאייר – אני המצרף צרופות של תמונות ומסמכים. ויתרונו של אהוד, שהוא נותן במה לאנשים רבים להשמיע דעותיהם ולהעלות את כל רעיונותיהם והגיגיהם בפני הקוראים. גם יאנוש קורצ'אק, המחנך הדגול, ערך עיתונים שונים ונתן במה לקוראיו הצעירים להתבטא.

את העיתון הארצי "מאלי פּשגלונד" [סקירה קטנה], החל להוציא לאור בוורשה בשנת 1926. היה זה מוסף שבועי ליומן היהודי בשפה הפולנית – *Nasz Przegląd* [סקירה שלנו].

קורצ'אק הכריז שהעיתון לילדים יהיה לא פוליטי ולא מפלגתי, וכי מטרת העיתון היא לעודד את בני הנוער לספר על צורכיהם, העוולות כלפיהם, צרותיהם ודאגותיהם. קורצ'אק משלב גם דמיון, בתארו את בניין המערכת כמרווח, בן שתי קומות, שיש בו אולם המתנה, אולם ישיבות, וחדרים נפרדים לעורכי המדורים; בעוד שלמעשה נדחסה המערכת בשני חדרים קטנים בבניין הנאש פּשגלונד ברח' נובוליפקי 7.

אז אצל קורצ'אק זה היה פרי דמיון כאמור. והנה אצל אהוד בן עזר המערכת היא אידיאלית ממש: דירה מוארת ויפה במרומי אחד הבניינים ברחוב גורדון בתל-אביב. זאת ועוד, ליד העורך נמצאת במערכת לצורך השראה "המסתורית".

עוד דבר הבטיח קורצ'אק לקוראיו הצעירים, שבמערכת לא יהיה בכלל פח אשפה. כלומר: הוא יפרסם הכול. ועכשיו השאלה היא: האם אצל אהוד יש פח אשפה? או שהוא מפרסם כל מה שמגיע אליו? אולי אהוד יענה לנו על שאלה זו. אבל דבר אחד ברור, כאשר משהו מן הדברים שנשלחו אליו אינו מוצא חן בעיניו, הוא יפרסם אותו, אבל יצרף הערה המבטאת ללא כחל ושרק את דעתו של אהוד על הכותב ועל הנושא.

"העיתון דומה לִיָּר שמרכיבים אותו מפרחים שונים. אין ספק שהזר יפה יותר אם נוכל לבחור את פרחיו ממאגר גדול יותר." כך אמר קורצ'אק.
ובכן הערב אנו מגישים לאהוד בן עזר זר פרחים וירטואלי, כאות תודה והוקרה על הזר המגוון שהוא מכין לנו פעמיים בכל שבוע, מזה תריסר שנים.

משה גרנות, המנחה: אני מזמין את חתן פרס ישראל, אליהו הכהן, החוקר של הזמר העברי, יוצר המופע הבלתי נשכח "שרתי לך ארצי" (עם דן אלמגור). ומה שפחות ידוע – הוא "אבא" של הכספומטים בארץ.

אליהו הכהן

המכתב העתי 'חדשות בן עזר' במלאת 80 לעורכו

דבריי בבית הסופר, 11.4.2016

אי אפשר לטעות: אהוד בן עזר הוא סופר ילידי, אבן מאבני המקום. הוא גדל בין רגבים ותלמים תחת שמיה התכולים של הארץ הזאת, וחווה בה 80 שנות חמסין.
שורשיו העמוקים בארץ טבועים בכל מה שכתב: בפרוזה, בשירה ובפובליציסטיקה. גם כשכתב על עין גדי בשנות החמישים, או על צפת בימי השליט איברהים פשה, תמיד מהדהדים בכתבתו מבין השיטין רישומם החזק של ימים ראשונים: זיכרונותיו ודמותו של סבו יהודה ראב, חורש התלם הראשון בפתח תקווה, וחוויות הנעורים שעברו עליו בצל פרדסי בחריה וקלמניה.

לא בכדי הוא נלחם כל חייו על עמדתו שהעלייה הראשונה לא החלה בשנת 1882 עם הקמת ראשון לציון, כפי שמקובל על היסטוריונים ואנשי קתדרה, אלא ארבע שנים לפני כן, בתרל"ח, [1878] עם ייסודה של אם המושבות. ובצדק.

אהוד הוא איש עקרונות עקשן. הוא נאבק, בנחישות שאינה יודעת רוגע, במגמות אופנתיות של היסטוריונים חדשים, המציעים נרטיבים חלופיים לסיפור ההתיישבות היהודית בארץ. לזכותו ייאמר כי בכל כתיבתו רבת השנים, ובתהפוכות השתייכותו המפלגתית, הוא נשאר נאמן בעקביות לצדקת מפעל התקומה הציוני.

גם כשהוא מביע את דעתו בענייני אקטואליה העומדים על הפרק, והוא מרבה לעשות זאת כפולמוסנות החביבה עליו, תמיד ניכרים בדבריו עקבות המורשת הלאומית שהותירו אחריהם חלוצי הדורות הראשונים.

רשימת פירסומיו מונה עד כה לא פחות מ-44 ספרים ומאות מאמרים בענייני חברה, ביקורת הספרות וקורות היישוב, וכיניהם רשימות חשובות לתולדות פתח תקווה, המושבה שבה נולד. ספרו האחרון עד כה, "והארץ תרעד", הוא אמנם יצירה ספרותית אך משולבים בה פרשיות היסטוריות ההופכות אותה גם למסמך תיעודי על האירועים שהתרחשו בארץ במאה ה-19, לפני העלייה הראשונה. בכך הלך אהוד בעקבות יהודה בורלא, שלפני 70 שנה תיאר את אותה תקופה בטרילוגיה שלו 'כיסופים' ו'מאבק', שלא זכה להשלימה.

על הרומנים שלו ייטיבו ממני לדבר מבקרי ספרות. עם זאת, אני מבקש להזכיר שלושה מספריו, שהם בעיניי ספרי חובה הראויים לשכון בכל מדף ספרים.

האחד הוא הספר 'בין חולות וכחול שמיים', שבו הצליח אהוד לדובב את נחום גוטמן על סיפור חייו. זהו בעיניי ספר הזיכרונות החשוב ביותר בספרות הממוארית הארץ ישראלית. אהוד נחלץ כאן למפעל הצלה ראשון במעלה של פרשיות מרתקות בתולדות התרבות, האמנות וההווי של תקופת היישוב, שרק בזכותו של אהוד הם נגאלו מן השכחה.

אין זה מפעל הצלה יחיד. כך עשה אהוד גם בספר עב הכרס 'ימים של לענה ודבש', שבו פרש את סיפור חייה של דודתו אסתר ראב, המשוררת שההכרה בראשוניותה התמהמהה לבוא. הוא כינס את שיריה וסיפוריה, ובמשך שנים נאבק בעקשנות על כינון מעמדה כמשוררת הצברית הראשונה.

ספר חשוב שלישי, שלדעתי צריך להיות בכל בית, הוא הספר 'אין שאננים בציון', ספר מרחיב דעת, שבו חשף אהוד, בסדרת ראינות נוקבים, את עמדתם של יוצרים ואנשי שם על מחיר הציונות. זהו מצבור של פרקי הגות ומחשבה מקוריים בענייני הפרט והלאום. משום מה התאהב אהוד בתואר 'סופר נידח', אך אני משוכנע שההיסטוריוגרפיה של הספרות העברית לא תטפח את נידחותו ותדע להעריך את מפעלו הספרותי מאז 'המחצבה' ו'אנשי סדום' ועד 'ספר הגעגועים'.

עד היום אני מצר על כך שאהוד הפסיק לפני שנים לכתוב את מדורו 'ספרי דורות קודמים' בעיתון 'הארץ'. במדור זה הוא היפנה את הזרקור אל יצירות ספרותיות נשכחות, ואל סופרים שבאמת הפכו לנידחים עוד לפני שכיבד הוא את עצמו בתואר זה. ועכשיו כמה מילים על מפעל היחיד שלו, המכתב העתי חדשות בן עזר, היוצא לאור בעריכתו.

פעמיים בשבוע שולח אהוד למנויו, את כתב העת הדיגיטלי שלו, שאותו הוא יזם בשנת 2005. מאז, במשך אחת עשרה שנים, הוא ממשיך לערוך ולהפיץ אותו ללא הפסקה, חיזיון שאיננו נפרץ במחוזותינו.

כל מי שמכיר את ההיסטוריה של מפעלי היחיד בפריודיקה העברית מאז ראשית היישוב, יודע שהיא מלאה בדוגמאות של כתבי עת שלא הוציאו את שנתם. עורכיהם היו אמנם יזמים נועזים, שפעלו ללא מחשב או אינטרנט, אך הם סבלו מקוצר נשימה. עיתוניהם החלו לצאת בקול תרועה, וכעבור זמן גוועו בקול ענות חלושה. הנה לקט קצר:

עוד בימי העלייה הראשונה ערך הביל"ויי מנשה מאירוביץ שבועון בשם 'האיכר היהודי'. לאחר עשרות אחדות של גיליונות, הפסיק כתב עת חלוצי זה את הופעתו. בימי העלייה השנייה החל הסופר אז"ר להוציא ביפו כתב עת ספרותי בשם 'אשכולות', הוציא 4 גיליונות בשנת 1907 - והתייאש.

בשנת 1912 הכריז בהתלהבות הביל"ויי ישראל בלקינד על הוצאת כתב עת חדש בשם 'המאיר' בעריכתו. הוא הוציא שש חוברות - ונאלם בקול דממה דקה. בשנת 1917, החל אליעזר יפה לערוך כתב עת בשם 'גן ירק' שבו השתתף גם ברל כצנלסון. הוציא חמישה גיליונות - ונדם.

בשנת 1920 ערך הסופר קדיש יהודה סילמן שבועון בשם 'אספקלריה'. כעבור פחות משנה, משך את ידו מכך.

בשנת 1922 החל הסופר פסח גינזבורג לערוך שבועון בשם 'החיים'. בתום שנה חדל להופיע. באותה שנה ערך הסופר א.ז. בן ישי שבועון בשם 'על המשמר'. הוציא 40 גיליונות - והתעייף.

בשנת 1922 החל אביגדור המאירי להוציא כתב עת בשם 'לב חדש'. הוציא 8 גיליונות - וחדל. כעבור 5 שנים החל להוציא ביטאון בשם 'המחר'. הוציא 14 חוברות - ולא המשיך. בשנת 1935, ערך דב קמחי דו-שבועון ספרותי וחברתי יפהפה ומהודר בשם 'שולמית'. ארבעה חודשים בלבד הצליח כתב עת זה לשרוד.

באותה שנה החל לצאת בתל אביב שבועון מצויר בשם 'החיים הללו', בעריכת בן זאב ליכר. הוא שיקף את הנעשה בעולם הספרות, האמנות, המוסיקה וההווי בארץ. תוך פחות משנה חדל להופיע.

בשנת 1932 החל לצאת בארץ כתב עת בשם 'הטבע והארץ', בעריכת המורה אוריה פלדמן. היה זה מפעל יחיד חשוב וממושך. פלדמן עשה הכול בעשר אצבעותיו. היה עורך, כותב, מגיה, מוציא לאור, מפיץ, מנהל החשבונות וגובה. אני נזכר שבביקורי אצלו בביתו, ברחוב מגדלי 4, מצאתי אותו רכון על ערימת חוברות, כשהוא מדביק עליהן בולי משלוח ונאנח על כך שאין לו כוח להמשיך. כמאה חוברות הספיק להוציא, עד שהרים ידיים.

בין כל מפעלי היחיד האלה, ראוי להעניק לאהוד בן עזר את התואר 'המתמיד'. ברציפות שאין דומה לה, הוא הוציא עד כה 1136 גיליונות של המכתב העתי, ובהם פרקי שירה, פרוזה, פובליציסטיקה, ידיעת הארץ, פרקי זיכרונות, פולקלור, זמר, (וגם נושא שלדעת אהוד הצניעות אינה יפה לו), וקשת מגוונת של התדיינות בענייני חברה ומדיניות. מפעל יחיד כזה לא היה לו תקדים בארץ.

מסתבר שהאימרה השחוקה 'כל ההתחלות קשות' טעונה שינוי. ההתחלות הן לעתים קלות מאוד, ואילו הקושי מתגלה בהמשך. כמו בדיאטה...
אהוד, בתור חברך הנאמן המבוגר ממך, הרשה לי לברך אותך בהגיעך לגבורות. אני מאחל לך ולנו, שתמשיך בפעילותך במרץ וברעננות המאפיינים אותך, ותגשים את הכתוב: 'עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו'.

משה גרנות, המנחה: יואל נץ ידוע כמשורר וכמתרגם הנפלא של פושקין ("יבגני אונגין", "רוסלן ולודמילה"). מה שפחות ידוע: הוא צלם מקצועי, יוצר וממציא.

יואל נץ לאהוד בן עזר

אהוד סופר אמן הוא,
חכם וממלח.
אך במיליה שלנו –
אבוי, סופר נדח.

האיש מכשר לאללה!
אך שראוי פדין –
מפנוו הם והלאה,
פריסים וכיבודים.

ידענותו מגעת
עד לב מרחב וזמן,
אך הוא נבער מדעת
בליקוקי ישבן.

כבדהו וחסדהו...
וכמו איבר זכרות,
כך מדירים את אהוד
ממדורי ספרות.

אך לאהוד – לא פתי!
בוער בעצמות:
פותר אינטרנטי
עתון משל עצמו.

כתב (ועל המאפיות
צפצף והתעלם)
רומנים, ביוגרפיות
הוא לעשרותיהם.

הוא לא חדל מרצף
עלוס, גם אהבה,
כלי פסק זמן, או קצב,
מאז "המחצבה".

כְּמִיָּה עוֹד לֹא נִגְוָה,
לִיבִידוֹ לֹא כָּמֶשׁ –
אִם חִימָ'קָה שְׁפִינּוֹזָה
אוֹמֵר זֹאת בְּמִפְרָשׁ.

מִיָּנִי זְמָה לְפֹלָא,
אִינְסְטִינְקָט לֹא בָּר כְּבוֹשׁ
(כִּיּוֹם, עַל שְׁפֹאֲלָה –
כּוֹלָאִים בְּקִלְבוֹשׁ).

הָעֵת לֹא נָחָה; נָעָה
כְּאִילוֹ בְּמִזִּיד! ..
שְׁמוֹנִים קְלָאוֹ לְנַעַר –
נְרִימָה לוֹ כּוֹסִית!

משה גרנות, המנחה: שמאי גולן, סופר עטור פרסים ("באשמורת אחרונה", "אשמים", "מותו של אורי פלד", "ואם אתה מוכרח לאהוב"). שמאי היה ארבע פעמים יו"ר אגודת הסופרים, והיה בשליחויות במקסיקו, ארגנטינה ומוסקבה.

שמאי גולן "חדשות בן עזר" – במלאת 80 לעורכו

חברי נשיאות נכבדים, קהל יקר,
האיש שבאנו הערב לדבר בו נכבדות כעורך עיתון וכותב בו, אהוד בן עזר, הוא בראש וראשונה סופר חשוב, שכתב ופירסם ספרים רבים, ביניהם הרומנים "המחצבה" כבר לפני 53 שנים, בשנת 1963, שגם זכה למהדורה חדשה בימים אלה, ואף להסרטה. "אנשי סדום", "לא לגיבורים המלחמה", "הנאהבים והנעימים", "שלוש אהבות", המושבה שלי", "והארץ תרעד", ועוד. וגם ספרים לבני הנעורים כתב, כגון ביוגרפיות על אישים: משה דיין, אברהם שפירא שומר המושבה, ואחרים. ס"ה כ-50 ספרים. [44 – אב"ע].

אף חקר וכתב את הביוגרפיה של המשוררת הצברית הראשונה, הלא היא אסתר ראב דודתו. הוא גם שערך את הספר "כל הפרוזה" של המשוררת, וכן ערך את הספר "כל השירים של אסתר ראב". וכן ערך את אלבום "נחום גוטמן", ואף פירסם את ספר שיריו היפים שלו-עצמו – "יעזרה אלוהים לפנות בוקר" (2005).

על כן היה בן עזר כבר סופר מוכר ועורך מיטיב כשניגש לערוך את עיתונו כפי שהוא מכנה אותו: "חדשות בן עזר – מכתב עיתי-לילי חינום מאת סופר נידח". כמובן שאנו יודעים מיהו בן-עזר ומה פועלו הספרותי, מעולם לא ראו אותו "נידח".

"חדשות בן עזר" רואה אור שתי פעמים בשבוע, וכבר אנחנו עומדים בגיליון 1135 ולמעלה מזה במשך כ-12 שנות קיומו. ודווקא ההשתתפות הרבה של הכותבים והקוראים הן בכתיבה והן בקריאה נותנת "חיים" חדשים לאותיות ולרעיונות הבאים לביטוי בעיתון.

וכך הוא מוסיף ומקיים כמעט שנים-עשרה שנה את המפעל האינטרנטי, שכולו מפעל של איש אחד. למרות שהעורך רומז על קיומה של איזו מועצת מערכת בידינונית, שבין חבריה, כביכול, גם הסופר העל-זמני אלימלך שפירא, ואיזה פרופסור מאוניברסיטת בת שלמה שאינה קיימת, ועוד מזכירת מערכת ד"ר שפיפונה פויזן גוֹרְלֶף, ועוד מגיש "הצ'אי" אבן-סעד.

אבל כבר כעבור כשלוש שנים של הופעת העיתון הצנוע, וללא פרסומת, כותבים עליו עיתונאים רציניים, כגון בן כספית:

"אהוד בן עזר, תל-אביבי ותיק, מפרסם באינטרנט עיתון מקוון הנקרא 'חדשות בן עזר מכתב עיתי-לילי חנים מאת סופר נידח'. איש מיוחד בן עזר, בן 73, (לפני 7 שנים...), מלח הארץ, סופר עברי, מחזאי, משורר, עורך, פובליציסט וביוגרף פעיל בעיתונות העברית יותר מחמישים שנה. הוא כותב בשפה עברית צחה, בהירה ומיוחדת, שווה קריאה." (מעריב, 25.12.2009).

ואמנון דנקנר כותב: "למחרת הגיע אליי בדוא"ל העיתון המקוון של אהוד בן עזר, 'מכתב עיתי לילי חנים מאת סופר נידח', כך הוא מכנה את עצמו ואת יצירתו. פרסום משובב נפש, המגיע בהתמדה וברוחב יריעה והיקף נושאים – פעמיים בשבוע." ("סופשבוע" 28.12.2012). במקומו "ידיעות תל-אביב" נכלל אהוד בן עזר ברשימת מאה האנשים המשפיעים, שעושים את תל-אביב למה שהיא, והוא אחד מן החמישה שנבחרו בתחום הספרות: "אפשר לכנות את הניו לטר הספרותי שהוא מפיץ באדיקות ובמסירות כסלון ספרותי אינטרנטי, בכך הוא הקדים את זמנו." (27.3.2009).

ואילו בוויקיפדיה כתוב, בין השאר: "בן עזר הוא מהסופרים הראשונים שהבינו את הכוח העצום הגלום באינטרנט. הוא יסד עיתון אישי המופץ למינויים, וזוכה להתעניינות רבה ולתפוצה נרחבת. סביב המכתב העיתי שלו נקבצו סופרים ומשוררים רבים, אנשי רוח ובעלי מקצועות חופשיים מתחומים שונים."

יחד עם זאת מן הראוי לזכור שהעורך מדגיש את הקו האידיאולוגי המדריך אותו: "למדינה פלסטינית מפורזת לעולם לא יסכימו הפלסטינים, למדינה פלסטינית מזוינת (הייתי אומר 'חמושה') לא תסכים ישראל!"

וזאת כותב אדם שהיה ממייסדי מפלגת "שינוי". [לא מהמייסדים. – אב"ע].

הדיעות בעתון פסימיות אך לצערנו גם ריאליות. מתוך הסתמכות על הנסיגות של צה"ל מרצועת עזה שהחמאס השתלט עליה, והניסיון המר עם פינוי גוש קטיף. אכן, כדבריו – האמת כואבת, ורק השקר מרגיע. ובכל זאת הוא משוכנע, שבעוד דורות ישובו ויקראו וילמדו את הנכתב בעיתון זה של "הסופר הנידח", כביכול.

ובמקום אחר מזכיר לנו העורך, בעקבות דברי בן-גוריון: "המסד לתקומת ישראל הוא קומץ האיכרים הראשונים בפתח-תקווה, ובראשם סבו יהודה ראב, שחרש את התלם הראשון במושבה הראשונה, לאחר שהאדמה נרכשה בכסף מלא מידי הערבים." העורך מלכד סביבו כותבים בעלי רמה מחקרית, אינטלקטואלית ופובליציסטית, סופרים ומבקרי ספרות, וכן כותבים "חד-פעמיים" שמבקשים להביע דיעותיהם גם אם הן מנוגדות לקו האידיאולוגי של העיתון.

בן עזר נוהג בעיתון כהבנתו, מפרסם גם מיצירותיו וממחקריו, גם אם הם ישנים ובלבד שיש להם זיקה למציאות של ימינו.

דוגמא מצויינת אפשר למצוא בפרקי ספרו [האינטרנטי. – אב"ע] "צל הפרדסים והר הגעש" – שיחות של בן עזר "על השתקפות השאלה הערבית ודמות הערבי בספרות העברית בארץ-ישראל מסוף המאה הקודמת ועד ימינו".

עיינו למשל בפרקים על היחס הרומנטי אל הערבי בסוף המאה הי"ט, בספרו של יעקב רבינוביץ "עמשי השומר", וכן על רציחתו של הסופר העברי יוסף חיים ברנר במאורעות תרפ"א, בחודש מאי 1921, כלומר בראשית שנות ה-20 במאה הקודמת. וזהו אותו ברנר שבן עזר מצטט את דבריו הקשים ביחס לערבים: "התחושה שכאן נמשכת הגלות, ועימה השנאה, ואין אהבה בין שני העמים, ואין שלום."

ובכל זאת ממשיך בן עזר ומצביע על היחס האמביוולנטי בתיאור דמותו של הערבי בספרותנו, כגון אצל אהרון מגד (ז"ל), בנימין תמוז, ואילו אצל א"ב יהושע, בספרו "מול היערות", דמותו של שומר היערות הערבי היא דמות סיוטית.

בן עזר אף משיב לכל אלה המשווים אותנו כאן לכובשים הצלבנים שבסוף נסוגו לארצותיהם. והתשובה היא, בעקבות הרצאותיו של פרופ' יהושע פראוור – אנו כלל איננו דומים לצלבנים, כי אנו עם אחד וזו ארצנו מימים ימימה, ואין לנו ארץ אחרת.

בן עזר גם מביא דוגמה מעמוס עוז, למשל בספרו "מקום אחר" משנת 1966: "הקיום הישראלי מלא חיות פרא מפחידות, כאילו הקיום שלנו רופס, ועומד בכל רגע בסמן של סכנת קיום. ודומה התחושה גם ב'מיכאל שלי'."

בן עזר אף מביא דוגמאות מספרים נוספים שנכתבו לפני מלחמת ששת הימים, כלומר, לפני שנוצרו גבולות 1967, והסופרים העבריים מתארים אותה תחושה של אימה, כגון אצל אורפז, יריב בן-אהרון, משה שמיר, שמאי גולן (עבדכם), ואחרים. ואף-על-פי-כן ממשיכים ומתווספים אל העיתון "חדשות בן עזר" מנויים חדשים וביחד מונים כבר כ-3000 מנויים, שוודאי נקראים בציימאון גם בקרב בני-המשפחות שאליהן מגיע העיתון.

לפיכך מן הראוי לנסות ולהבין מה מושך את הקורא הישראלי אל העיתון הזה? אולי המרדנות הניכרת בכל גיליון, האומץ האינטלקטואלי, הנאמנות הפנימית, והבעתה ללא מורא – גם במחקרים שהוא בוחר לפרסם, וגם בהבעת דיעות מנוגדות לדרך חשיבתו. לפיכך אפשר למצוא בין המשתתפים חוקרים ומומחים למזרח התיכון, בעלי דיעות שונות, ודווקא הופעת דיעות אלה, ושל בן עזר, שהן לעיתים סותרות את התקוות של "השמאל", של סופרים לא-מעטים, דווקא המרדנות של בן עזר, האומץ האינטלקטואלי והתחושה הפנימית שהדרך הנכונה היא זו שהוא הגיע אליה, מבחינה פוליטית, דרך המחקר – מבלי להתחשב במחיר האישי שהעורך משלם.

מן הראוי לציין שאף דרכו בספרות העברית מגוונת. הוא כותב, למשל, רומנים ריאליסטיים וגם רומנים היסטוריים, אך גם ביוגרפיות של אישים ואמנים. בכתיבתו הוא אף משלב קטעי ארוטיקה נועזים.

כאמור, בן עזר עשה אף דרך פוליטית ארוכה, מעמדות פוליטיות יוניות, לעמדות פוליטיות שאינן מותרות אשליות רבות. והמקוריות הזו נובעת ודאי גם מתוך נאמנות לשורשיו המשפחתיים, שנאחזו ויסדו את המושבה הראשונה בארץ-ישראל, בה נולד בן עזר וגדל. ומכאן גם המחוייבות להיסטוריה ולתרבות של אותם זמנים ואותו מקום ליד הירקון. ולא במקרה מפרסם בן עזר ברצון רב מחקרים היסטוריים על ראשית תולדות המושבות, וכאן גם מתחברים מחקריו הנודעים של אליהו הכהן, חוקר הזמר העברי, ומומחה לעיתונות העברית של אותם ימים וחתן פרס ישראל שהופיע כאן הערב.

כול אלה מתחברים גם להשכלתו הפילוסופית, ההיסטורית, הפוליטית, המוסיקלית ואפילו הקולנירית של בן עזר, ובאים לביטוי בעתונו האינטרנטי הייחודי. ולא נותר לנו אלא לברך את אהוד בן עזר ליובלו המכובד, בהגיעו ל"גבורות", ולאחל לו שימשיך וייצור את יצירותיו הספרותיות ואת "חדשות בן עזר", כל אלה לצידה של "המסתורית" שלו, הייחודית, הלא היא יהודית, ובנם. ברכותינו, שלי ושל ד"ר ארנה רעייתו, המאחלים לשניכם עוד שנים רבות של עשייה.

משה גרנות, המנחה: פרופ' עוז אלמוג, סוציולוג והיסטוריון מעורב מאוד בהווייה הישראלית. כתב מאמרים וספרים על ה"צבר", על שינוי הערכים בחברה המבוססת, על גלי צה"ל ועוד. אינני יודע אם מותר לי, אבל אסתכן ואומר שהוא בנו של האלוף זאב אלמוג, מי שהיה מפקד חיל הים. פרופ' עוז אלמוג היקר, אל תצטער שאתה רק בן 55. מתוך ניסיון אני יכול להבטיח לך שבכל יום הולדת תזדקן בשנה.

עוז אלמוג

להדהים את הבורגנים

אני שמח שאמרת שההרצאה שלי היא סוציולוגית, כי בשבט שלך אדם ניכר קודם כל לפי האבא והאימא שלו. אפילו הטעות שלך בשם [גרנות אמר ישראל כהן במקום אליהו הכהן]. – אב"ע] שהביאה לכך שכל הקהל תיקן אותך בהנאה רבה, משהו שדומה לבית הכנסת שמתקנים את החזן ועושים את זה בשמחה רבה מאוד, שמחה לאיד. וכמו שהדור שלך המציא את המילה לקטר – שזה להתלונן וליהנות מהתלונה.

אני פה קודם כל באמת צוציק באולם הזה. אני רק בן חמישים וחמש.

כל כך הרבה שנים יש פה מסביב, אבל זה העניין. העניין הוא שיש פה כמות אדירה של אינטליגנציה והשכלה. אולם קטן עם נפח אדיר של אנשים משכילים. אני רוצה לדבר על זה כי זה מה שאני רוצה לדבר, ופחות על אהוד.

קודם כל אני רוצה להגיד לך מזל טוב. ואני רוצה להגיד שהיתה לי זכות – במשך קרוב לשבע שנים אירחת אותי בבמה שלך. אני חושב שהמכתב העיתי, לא פחות מאשר הוא מראָה של אדם בלתי רגיל, איש מחונן שכבר סופר כאן על איכויות הכתיבה הקלה שלו, שנון, כותב ברור – הוא אינטלקטואל, אינטלקטואל כלבבי ואינטלקטואל אמיתי – אבל יותר משהבמה הזו היא שיקוף של הבן-אדם, שאילו היית בחברה החרדית היית כבר גדול בתורה, היו נותנים לך ישיבות, היית יושב בשורה הראשונה של ה"גדוילים" – רק מהכמות שכתבת –

אבל הסיפור של המכתב העיתי הוא לא רק הסיפור של האדם אלא הסיפור של מה שהוא מייצג. זהו הסיפור של שבט שהולך ומצטמק, והוא לא מצטמק רק משום שאנשיו מזקינים. אגב, אנשים מזקינים אבל נשארים מאוד צעירים, זה ההיכר שלהם לאורך שנים עד מאה ועשרים.

אלא הוא מצטמק גם מבחינה תרבותית, כיוון שהדנ"א שלו מתחיל להידלדל בחברה הישראלית. זה הסיפור. זה אחד הסיפורים. אני חושב שלימים, כאשר משהו ינתח את כמת בן עזר, הוא יבין בצורה מאוד מעניינת וחשובה מה התרחש פה במהלך שני העשורים האחרונים. מדוע?

מכיוון שבעצם קבוצה, שאני מכנה אותה הבורגנות הציונית הוותיקה – היא שיכבה שמפנה ופינתה את הבמה, ואני אסביר בהמשך.

גם כשנשאלתי כיצד אני מכנה את ההרצאה על אהוד, אמרתי שהכותרת של ההרצאה שלי היא האמירה הצרפתית בסוף המאה ה-19, "אֶפְטָה לָהּ בּוֹרְגִיאוֹאָה", להדהים את הבורגנים. זה אהוד. בורגני ציוני ותיק שכל-כולו אנטי-בורגנות אבל האנטי-בורגנות שלו, השובבות, המרדנות, הספקנות הזו – הן חלק מהדנ"א, הדנ"א הוא גם אנשים שנמצאים בשולי המחנה ומגדירים את המחנה.

ולכן המכתב העיתי מוגדר לא רק על ידי מי שכותב ועורך אותו באדיקות של איש תנועות הנוער, אלא גם של אלה שכותבים בו ואלה שקוראים אותו.

המיגזר החילוני, בעצם... קודם כל, לפני שאני אומר המיגזר החילוני, תראו – בדרך-כלל, כשמדברים בישראל על החברה הישראלית, מחלקים אותה לשבטים. שבטים של מיגזרים. מיגזר זה פחות או יותר קבוצה של אנשים בעלי מכנה משותף שהם בעלי נוכחות תרבותית, רואים את ההשפעה של הנוכחות הזו, בדרך כלל מדובר אצלנו בערך במאה אלף איש. זו קשת הצבעים של הפְּלֶטָה הישראלית שיוצרת את ההווייה הישראלית. המיגזרים בישראל הם –

המיגזר החרדי, שיש בו גם תתי-מיגזרים – ליטאים, חסידים, ש"ס ועוד. אנחנו מדברים על סדר גודל של כשמונה מאות וחמישים אלף נפש.

המיגזר של הכיפות הסרוגות, שהוא בערך, עם שוליים רחבים, שבע מאות אלף, מתוכם מאתיים אלף הם לא בדיוק דתיים.

יש את המיגזר של דוברי הרוסית שהגיעו בעשרות השנים האחרונות, והם כמיליון נפש. יש את המיגזר הערבי, שמתחלק כמובן לנוצרים, למוסלמים, לבידואים והם מיליון וארבע מאות אלף.

יש את המיגזר האתיופי, בערך מאה ושלושים אלף נפש, והמיגזר הדרוזי, כנ"ל. מאה ושלושים אלף.

אלה הם בעצם צבעי היסוד של הפְּלֶטָה הישראלית.

בתוכם יש עוד מיגזר, שעד היום לא התייחסו אליו כמיגזר – המיגזר החילוני. חילוני-מסורתי אם תרצו. החילוני הוותיק, היהודי החילוני הוותיק. מדובר על סדר גודל של כשלושה וחצי מיליון. שימו לב, אנחנו שמונה מיליון וכבר דמוגרפית המיגזר שלנו, השבט שלנו, הוא הגדול ביותר.

העניין הוא שהמיגזר שלנו, השבט שלנו, כשאתה בודק ועושה את הסוציולוגיה הפנים-מיגזרית, אתה מגלה קבוצות בפנים, שלפעמים ההבדלים ביניהן גדולים יותר מאשר ההבדלים בין המיגזר החילוני לבין מיגזרים אחרים.

גם בתוך המיגזר החילוני יש בעצם שלושה פילוחים:

הפילוח הראשון זה הפילוח של הבורגנות הציונית הוותיקה. אנחנו קוראים להם גם – צאצאי תנועות הנוער.

הפלח השני הוא הפלח של מעמד הפריפריה. אלה שנמצאים בשוליים החברתיים – היותר עניים, הפחות משכילים.

אגב, הבורגנות הציונית הוותיקה היא ברובה אשכנזית אבל יש שילוב מסויים גם של עדות המזרח.

יש קבוצה של ה"ניו מידל קלאס", מעמד הביניים החדש, שהוא בעצם בשנים האחרונות המעמד שמכתיב את הטון וכולם קדים לו כי הוא המעמד הצרכני, הוא מכתיב את התרבותי, אגב לא רק בארץ הוא מכתיב את התרבותי, גם בחו"ל.

חלק מתהליך הדמוקרטיזציה אצלנו, אתה יכול לראות את זה בעיקר, אך לא רק – האוכלוסייה המזרחית שנכנסת למקומות שהיו בעבר בהגמוניה אשכנזית.

העניין הוא שגם בתוך התת-מיגזר הבורגני הוותיק יש קבוצות-מישנה והוא מחולק בעצם לשלושה חלקים:

הבורגנות הוותיקה, הדור שלכם.

הדור שלי שהוא הדור היאפי. דור ה"איקס", ילידי סוף שנות ה-50, ה-60 ועד ה-70.

והדור החדש, עכשיו הוצאתי ספר עליו, דור ה-Y, הנכדים שלכם.

בורגנות היא מושג שהומצא בעצם בעיקר במאתיים השנים האחרונות, ומה זה בעצם

בורגנות?

בורגני מבחינה סוציולוגית הוא בעל אמצעי ייצור. זו קבוצה שצמחה בעקבות המהפכה הצרפתית. הדמוקרטיזציה. הם מחזיקים בעול. הם לא פרולטריון כמו שמרקס דרש. זה ה"מידל קלאס" שבעצם יצר את המערכות הדמוקרטיות, הלאומיות, את מערכת המשפט, השלטונית, הפוליטית, המדע, וכן הלאה. זאת אומרת שזה לא רק מעמד כלכלי. מדובר על תפיסת עולם וסגנון חיים.

ומהו? זו תפיסת עולם של האדם המודרני, הנאור, שמחזיק בעצם בסגנון שאנחנו מכירים, של רציונליזם, חשיבה רציונלית, לא מיסטית, של מחשבה לעבר העתיד – אני יש לי כל הזמן את המשימה להרחיב, לשפר את המציאות, אני לא קופא על השמרים, אני לא רק משמר את המסורת, אני בן-אדם שיש בו איפוק. איפוק של רגשות. יש בו איפוק של חסכנות. ובעצם הוא הקטר של הציוויליזציה, מה שנקרא היום, לפעמים אומרים זאת אפילו בבוז – הציוויליזציה הלבנה.

אבל זה הקטר שהביא את העולם המערבי למה שהוא. לקוד הדמוקרטי הרציונלי שבא לידי ביטוי בכל המערכות המתקדמות במדע, במשפט, בהשכלה, בספרות, ועוד ועוד.

אני קורא לבורגנות גם – שיוט על אוטומט. אתה כבר יודע מה אתה תעשה ואתה גם לא נמשך לקצוות. אתה סולידי. אתה מאופק. זה מתבטא בדברים קטנים.

בקבוצה שלכם, הבורגנות, יוצאי תנועות הנוער, אתם לא תעשו אובדראפט. אנחנו בדקנו את זה. ה"ניו מידל קלאס" יעשה אובדראפט. אתם לא תוציאו את מה שאין לכם. לכם יש חסכונות, גם להבטחת הילדים שלכם. אתם אומרים לעצמכם – יש לי חובה לחסוך.

אתם לא מצביעים לקטבים. לא שמאל קיצוני ולא ימין קיצוני. זו הצבעה סולידית. וזה מתבטא אפילו בצבעים של הבגדים של האנשים כאן. הסתכלו, חלק גדול מהגברים בחר בצבע סולידי לחולצה, צבע שהוא לא יותר מדי נשי, אם אתה גבר. צבע שלא מבליט את עצמו.

אם אתה הרפתקן, נניח, כמו אהוד, אתה הולך עם שחור, וזה נמצא במכתב העיתי של בן עזר, אצלו יש מינונים גבוהים יותר, ופה הנקודה המעניינת, משום שבתוך הבורגנות הציונית הוותיקה חל תהליך של כירסום, שבעצם יצר מצב שבו לא מעט אנשים מהשבט, ואני מאותו שבט – בדיוק השבט ה"צברי" – אנשים כבר לא מוצאים את עצמם.

כשאני שואל את עצמי למה אני פירסמתי בכמת בן עזר, מה משך אותי למקום כזה? בדרך כלל פירסמתי גם במקומות אחרים.

כיוון ש"הארץ" זה כבר לא במה שלי מסיבות שכולנו יודעים. הם הלכו לכיוון שאנחנו לא רואים בו מקום של אנשים משלנו, אנשים שלא שייכים לקסטה שלהם. מכיוון ש"ידיעות אחרונות" ושותפיו הולכים למקום הפופוליסטי, הוולגרי יותר, ואני כבר מרגיש לא נעים, ובכל מקרה מדורי הפובליציסטיקה שלהם הולכים ומצטמקים, גם ביקורת הספרות, וכן הלאה.

ומשום ש"ישראל היום" אולי הוא יותר קרוב להשקפת עולם [שלי?] בתחום הפוליטי, אבל הוא עדיין סוג של מקומון, ביביתון.

שלא לדבר על עיתונים של מיגזרים אחרים, "מקור ראשון", שיכול להיות עיתון מעניין וטוב אבל עדיין אנחנו לא דתיים.

לכן אנחנו מוצאים את עצמנו במקום של אנשים שאומרים – אני רוצה במה של קוראים וכותבים שהם דבקים בראיית האמת – וזה אהוד בן עזר. אהוד בן עזר הוא איש של אמת. הוא לא ימני והוא לא שמאלי. הוא בדיוק הבורגני השובב שזה הכיול הנכון שאותו אנחנו רוצים. מידה של יישוב הדעת עם רמה של הרפתקנות, מידה של סולידיות אבל הוא לא פוריטן.

מה שקרה בשנים האחרונות זה שכתוצאה מהפלורליזם הדמוקרטי של הקבוצה הזו, שהיא שלטה והגדירה את כל עמדות המפתח בחברה הישראלית, בצבא, בביטחון, בתקשורת, במשפט, במדע וכך הלאה – בגלל הפתיחות הדמוקרטית שלה, בגלל רצון הפלורליזם שלה, גם בגלל הצניעות, בגלל העבודה הקשה – היא החלה להתכרסם. להתכרסם בכל העולם, ובארץ, יותר מתמיד.

היא כורסמה כבר כשהופיעו ילדי הפרחים, כשהגיעו היאפים והביאו את ההי-טק – ההרפתקן הזה נכנס לעולם הדיגיטלי, זו ההרפתקנות המעולה שלו, הוא הבין את האי-מייל אבל הבורגנות שלו עיצבה אותו במקום הזה משום שהעיתון שלו זה עיתון פייסבוקיסטי שהקדים את הפייסבוק. היום אתה לא מתאר לעצמך כמה אנשים היו מתים לקרוא, צעירים אני מתכוון, אבל זה סגור לקבוצה הזו.

ואחר-כך כמובן ה"ניו מידל קלאס" שאנחנו קוראים המיצובושים, הקבוצה שבעצם היא נכנסה לעמדות המפתח ואחריהם עוד קבוצות נוספות, הרוסים והאתיופים והחרדים, החל תהליך של דמוקרטיזציה והבלנדר הזה שיש בו יופי בלתי רגיל יוצר חברה דמוקרטית תוססת, יותר מתקשרת.

המרק הזה הוא לא מרק של קניידאלאך. אתם ידעתם רק לכבס אוכל. הם כבר יודעים לשים ארומה. בתוך המרק הזה יש גם חריפות, יש אלמנטים אנטי-בורגניים שמציקים לכם. יש כבר שיבושי האמת, האמת של הוותיקים.

זה הסיפור של במת בן עזר. מה שמעניין הוא, ובזה אני רוצה לסיים – קודם כל, אני רואה בבמה הזאת, כמו הזקנים מהחבובות שיושבים ביציע ומחייכים על ההצגה. אהוד הוא שחקן כזה. הוא נהנה מההצגה אבל הוא לא מתפלץ כמובן הרע של המילה. טוב, אני יודע, אבל אני אעז לומר את האמת גם אם היא לא מחמיאה לכם.

והבמה הזאת היא במה שנותנת את ההד לקבוצה קטנה שדבקה באמת, בקו האמת. מה שאנחנו יכולים לראות, כל אלה שנכנסו פנימה לעמדות המפתח, וטוב שכך. הם יישרו קו עם הבורגנות. אחד הדברים שהבורגנות, זה החיסרון הגדול שלה – שהיא חיה בתוך הבועה של עצמה. היא לא יוצאת. היא לא מכירה את בני ברק. היא לא מכירה את העולם הערבי מבפנים, באמת מה קורה בעולם החמולות. היא לא מכירה את המתנ"סים עם הרוסים והאתיופים היא חיה כמו שאנחנו חיים בחיפה. חיפה זו עיר מתה. זו עיר שאתה הולך ברחוב ואין נפש חיה. זה כמו פרבר אחד גדול. הם לא יודעים מה קורה. הם לא יודעים שלמטה העיר הזאת גוססת. שאין בה צעירים – כי הם חיים בתוך הבועה הזאת של עצמם.

החרדים, זה לא רק מאבק חיצוני. זה מאבק פנימי אדיר של חרדים מודרניים שרוצים השכלה ורוצים לימודי ליבה.

הדתיים זה לא רק הסמוטריציים האלה שמזהמים במילים – אם כי כמובן הגזימו בתגובות, אבל זה גם שלושים אחוז של אלה שיוצאים בשאלה.

וזה פמיניזם שמגדיר את הדתיות אחרת. הרוסים, שהם עצמם הכי קרובים לנו מבחינת הבורגנות, ולאט-לאט הדור השני שלהם מקבל על עצמו גם את מוטיב ה"צברים".

זה אפילו הערבים הנוצרים והלא-נוצרים, שלוקחים על עצמם יותר ויותר השכלה ומתחילים להשתנות מבפנים, למרות התנועה האסלאמית – יש דחף מבפנים לעבר המודרנה. תהליכים דינאמיים.

היחידים שדווקא מתרחקים מהכיול הבורגני – הם הנכדים שלכם. זה דור ה-Y. הם כבר גדלו בעולם גלובאלי, הם גדלו בעולם דיגיטאלי. אין להם אהוד בן עזר. יהיו להם דברים אחרים. זה דור שאין בו את החוסן ואין בו את החריצות. דור שמתבגר לאט. אתם מוזמנים להיווכח, בעקבות הספר שלי ושל תמר אשתי, זה דור שפחות מוכוון לקיומה של מדינת ישראל, למרות שהם מאוד פטריוטים. אבל זה דור גלובאלי. הוא רואה את עצמו פחות ישראלי כי הוא חוֹה גירויים אחרים והוא מוביל את ישראל לתקופה חדשה שהיא פוסט-לאומית לא במובן הפוליטי אלא במובן התרבותי.

בינתיים תהיה לנו תקופת מעבר ארוכה מאוד, תקופת מעבר של חיכוכים, מה שקוראים משבר חיכוכי. בתקופה הזאת אנחנו צריכים אותך, אהוד, אתה יש לך לפחות עוד ארבעים שנה למכתב העיתי, אתה צריך – בזמן שהם נאבקים, שמור אתה על הגחלת ושיהיה לך בהצלחה!

[דבר העורך: הטקסט הוא פיענוח ההקלטה של ההרצאה שכולו על אחריותי. – אב"ע]

משה גרנות, המנחה: פוצ'ו (ישראל ויסלר), סופר, משורר, תסריטאי, מחזאי. פירסם עשרות ספרים לילדים ולמבוגרים, ביניהם "חבורה שכזאת", "אני פחדן אני", "איה הג'ינג'ית", "אהבה בליל פשפשים", ספרים על המורה שמילקיהו (נודע לנו מי הוא על פי ספרו האחרון "בחי"). אקו"ם כיבד אותו השנה בפרס על מפעל חיים.

עדינה: אהוד הגדיר את פוצ'ו כ"סטנדאפיסט מיספר אחת בארץ", ובעת תיכנון הערב, כאשר פניתי אל פוצ'ו להזמין לשאת דברים, ציינתי בפניו שהוא יהיה "הצימוק שבעוגה". ואז הוא, פוצ'ו, ענה לי במילים אלו: "עדינה שלי,

העוגה אצל אהוד מלאה בדובדבנים כל כך נחשבים, עד שההגדרה הצימוקית שלי מוצאת חן בעיניי. מגיע לו לאהוד שנעלה אותו על נס, ומי אני צימוק כמוני שאסרב". ואז הזמנתי את הצימוק היחיד במינו לדבר אחרי כל הדובדבנים.

פוצ'ו

נאום השנה: אהוד בן עזר חוגג 80 בבית הסופר

למען הגילוי הנאות אני חייב להודות שאם תשמעו ממני רק דברים טובים על אהוד, זה מפני שבעוד שבועיים, באחד במאי, אהוד מוזמן לבית הפלמ"ח לעלות לבמה ולדבר עליי. אז חסר לי שאגיד עליו מילה רעה, כי הבחור הזה הוא מהנקמנים. לא! זאת כבר מילה רעה... מה שרציתי להגיד זה שאין עוד סופר כל כך ייחודי כמו אהוד ואני אוהב אותו דווקא בגלל שהוא מה שהוא... איך זה? ... טוב, זה היה סתם ועכשיו למבוא.

את אהוד הכרתי בראשית שנות השישים כשערכת את הסרט "אולי תרדו שם". במאי הסרט אמציה חיוני אמר לי שיצא ספר "המחצבה" של אחד בלתי ידוע, אבל זה ספר שכדאי לעשות ממנו סרט. כמובן שקראתי מיד את הספר, הסכמתי עם אמציה והחלטתי שאחרי שאעשה סרטים על כל הספרים שלי, אעשה גם על "המחצבה". הבעיה היא שהסרט "אולי תרדו שם" ירד יותר מדי מהר ונשאר ממנו רק השיר.

עברו כארבעים שנה עד שיכולתי לחשוב על סרט חדש ובינתיים רוני ניניו תפס לי את "המחצבה" ועשה עליה סרט, אבל אצלו זה לא יצא כל כך מצחיק, בייחוד אחרי שבדקו את מצב ההכנסות בקופה.

את אהוד ראיתי, פעם ראשונה בחיי, בשבת תרבות במוזיאון תל אביב, כאשר ירון לונדון, המראיין הכי נחשב אז, ראיין אותו בעקבות "המחצבה". הסתכלתי על אהוד וראיתי בחור רזה, כלומר, הכול יחסי, בלתי מוכר, שמוכיח לירון שגם הוא יודע לדבר. התנהלה שם שיחה ברצינות תהומית, כשהשנים עושים תחרות מי ידבר יותר. על מה דיברו – אני לא זוכר כלום, אני רק זוכר שהם לא אמרו אפילו מילה אחת על "חבורה שכזאת", אבל לא עשיתי מזה עניין, אם הם לא רוצים להרים את הניבו של השיחה, אז שיגידו מה שהם רוצים.

מכל הספרים של אהוד אני רוצה לציין שנים. (לעומת השלושה שאליהו הכהן הזכיר). אחד ספר נורא ואיום, "הנאהבים והנעימים", שבמרכזו נערה נימפומנית, נושא כבר מעניין – שמתחילה את הקריירה שלה בסקס על אחד השולחנות של בניין הכנסת (תראו איך אהוד ידע כבר אז לנבא את העתיד). לכל אורך הספר היא קופצת מגבר לגבר, כשמדי פעם קורים לה דברים מצחיקים עד שלא יכולתי שלא לבכות.

אחד המקרים הזכורים לי קרה כשהגיעה לבית המרגוע של קיבוץ לביא, מתוך כוונה להיגמל סופית מנטייתה השכבנית. אחד מעובדי הניקיון היה צעיר ערבי עם פרצוף מעוטר בחשקונים. הבחור הזה היה משכיל וידע שהדרך היחידה להבריא אותו מהתוספת הזאת על הפנים, היא על ידי קיום יחסי מין עם המבריאות. וכך, כל לילה, אחרי שהיה גומר את עבודתו במלון, היה נכנס למיטתה של... (אני לא נוקב בשמה של הגיבורה מפני שאהוד ממילא לא רשם את שמה האמיתי מחשש להוצאת דיבה). ענייני הגמילה יכלו להסתיים בבכי טוב אם תדווה לא היתה... אויש! אמרתי את השם שלה? – יש כאן מישהי ששמה תדווה? [הקטע האחרון נשמט ממני בזמן הנאום מרוב התרגשות. חבל]... בקיצור הגיבורה מקבלת טלגרמה מאביה הכותב באריכות שעוד מעט הוא הולך למות. היא כמובן עוזבת במפתיע את הקיבוץ ונוסעת לקבל את הירושה. את מיטתה הפנויה מקבל רב חשוב מבני ברק שהולך מוקדם לישון. אתם כבר מתארים לעצמכם מה קרה בלילה, כשהצעיר הערבי התגנב לחדר על קצה אצבעות, התפשט בלי לרשרש, נכנס בזהירות למיטה ואחר כך לא הבין מתי חד... סליחה, מתי אהובתו הספיקה לגדל זקן.

הספר השני שאני רוצה לדבר עליו, [אם יש עוד זמן] ... [כאן משה גרנות, המנחה המצחיק, אותת לי שאין, אבל אני התעלמתין] – אז הספר השני הוא בעיניי לא רק הספר הכי טוב של אהוד, אלא גם נמנה על הספרים הכי טובים שנכתבו בארץ ועל הארץ, "המושבה שלי".

הספר מלמד על ההיסטוריה של אם המושבות תוך סיפור עלילות מייסדיה שרובם אנשים בעלי ייחוד ואופי יוצא דופן, דבר העושה את הספר מהנה ומרתק כאחד. אחד הטיפוסים ששבו את לבי הוא יענקלה קקר [יוסקה דרעק. – אב"ע], הקשור לסיפור אהבה שכמותו לא ראיתי בשום ספר אחר. סיפור אהבה בינו ובין אחת הצעירות היפיפיות של המושבה. יענקלה קקר נחשב דווקא לשידוך רצוי, כי הוא בחור חרוץ ואיש עבודה שיש לו מקצוע נדיר. באותם שנים ראשונות של פתח תקווה, בתי השימוש הם תאים הבנויים בחצר. בכל תא כזה יש מושב עם חור שמתחתיו מוצב פח. ליענקלה קקר יש סוס ועגלה שעליה מיכל מתכת. יענקלה, עובר בחצרות המושבה ומעביר מהן את תכולת בתי השימוש של פתח תקווה.

פעם אחת יענקלה נכנס לחצר ביתה של אותה יפיפייה אשר נשמתו יוצאת אליה. הוא מגיע לחצר בדיוק כשהיא יוצאת מתא הישיבה, וליבו מחסיר פעימה. ברגע האחרון הוא מספיק להסיר את כובעו ולקוד קידה. היא עושה עצמה כלא רואה וממשיכה ללכת. אחר כך, כשיענקלה נושא את הפח המלא לעבר העגלה שלו, הוא מדמיין איזה אוצר יקר יש בתוכו, ולא יכול שלא לחבק את הפח ולאמצו לליבו עד כדי סיכון החולצה.

אני חושב שבכל הספרות העולמית לא מצאתי תאור אהבה גדולה מזו?

אני יודע שחיבוק הפח הזה יעורר סלידה אצל רבים, אבל זה כוחו של אהוד, שהוא לא נרתע ממעקמי האף לדורותיהם. כששאלתי אותו פעם איך הוא לא מפחד מההזדעזעות של כל עדיני הנפש. אמר לי: "מה יש לפחד, זה לא אני כותב, זה חיימקה שפינוזה. שהוא יפחד." חיימקה שפינוזה לוטש מלים – הוא אחת ההמצאות הגדולות של אהוד. לוטש מלים – איזו עברית יפה, אבל מצד שני איזה מילים הוא לוטש:

"איש זקן / מכניס לאשתו / עם כף נעליים / את הפישק שלו..." – וזה עוד אחד השירים העדינים שלו.

אהוד הוא אמן השמות. אחד מהם הוא פרופסור פלוץ בן שחר. [שמאי, אני מקווה שאתה לא קורא עכשיו את הקטע הזה בקול רם ליד אשתך]. לאחרונה פורסם עליו במכתב העיתי סיפור מעניין:

“מחקר חדש נערך בחוג לספרות באוניברסיטת בת שלמה, בחסותו של פרופסור פלוץ בן שחר, במחקר הוכיח פרופסור פלוץ כי ככל שהסופר אהוד בן עזר מזדקן, כך נעשית כתיבתו יותר ארוטית ושובבה, אפילו יותר ממה שהרשה לעצמו לכתוב כשהיה סופר צעיר ועז יצרים.” טוב, אז זה באמת מחקר מעניין, ואולי אילנה דיין תעשה גם עליו כתבה שתביא את אהוד סוף-סוף לטלוויזיה, אבל אני רוצה להתייחס דווקא לשם של הרקטור. שם זה מורכב משני ניגודים: מצד אחד שם של איש האצולה הספרותית: **בן שחר**, ומצד שני שם פרטי שממנו ניתן ללמוד שכל מה שאותו פרופסור נחשב יכול לתרום וליצור, זה משהו בלתי נראה, משהו שעושה אמנם הרבה רעש, אבל הערך הסגולי שלו, שווה לתחת.

נדמה לי שכדאי שאפסיק כאן, כי אני מתחיל לדבר כמו חיימקה שפינוזה בלי שיהיה לי האומץ של אהוד.

לסיום אגלה לכם שהתכוננתי לתת לאהוד מתנה יפה שחפשתי בכל בתי המרקחת ולא מצאתי. קופסה עטופה בנייר כסף ובה שתי כפות נעליים.

למה שתיים? אחת בשבילו ואחת בשבילי. מה, אני לא בן אדם? ...

משה גרנות, המנחה: לפני שאני מזמין את חתן השמחה לדוכן הנואמים, אני מבקש לציין שאת עוגת ה-80 אפתה רעייתי היקרה, נורית (אני רק נתתי את ההוראה). רק העוגה שלך, אהוד, ואילו העציץ מוקדש ל"מסתורית", ליהודית שטרחה עם הכיבוד. ובכן, אני מזמין את חתן השמחה:

אהוד בן עזר

דברי סיום בערב בבית הסופר

בטרם אחל את ברכותיי אני רוצה להזכיר ספר מקסים של שני סופרים רוסיים, בליין ופאנטאלייב, בשם "רפובליקת שקיד", שמספר על מוסד לנערים נטושים ברוסיה בשנים הראשונות שלאחר המהפכה. אחד הפרקים בספר מוקדש כולו להוצאת עיתונים. שיגעון תקף את כל הנערים, וכל אחד החל מוציא עיתון משל עצמו. פרק מקסים, כמו הספר כולו, שנטע בי מנעוריי את התשוקה להוציא עיתון.

ראשית כל תודה מיוחדת לבני בן ולאשתי יהודית. לולא הידע במחשבים של בן, ולולא המסירות והחופש להם זכיתי מצד יהודית – המכתב העיתי לא היה נוצר.

תודה מיוחדת לקהל שבא הערב, ובו רבים הקוראים וגם הכותבים, שלולא הם המכתב העיתי על אלפי קוראיו לא היה נוצר ולא היה ממשיך להתקיים כבר אחת עשרה שנים. נדמה לי שאין כאן בקהל אפילו אחד שאינני מכיר אותו או שאינו מכיר אותי, חלקם אמנם רק דרך המכתב העיתי. ואינני מזכיר אותם בשמותיהם כי הם רבים מאוד, גם הכותבים הקבועים, ואם אשכח מישהו – הוא יעלב.

תודה מיוחדת לחיימקה שפינוזה, שמעשיר את הגיליונות של המכתב העיתי בשיריו הארוטיים. כשאני קורא אותו אני מרגיש שאמנם מלאו לי שמונים – אבל טרם התבגרתי.

תודה לפרופ' יוסי גלרון באוניברסיטת אוהיו, ששקד להעלות לאתר של האוניברסיטה את כל גיליונות המכתב העיתי, והוא ממשיך לעשות כך פעמיים בשבוע.

תודה למשתתף המבוגר ביותר במכתב העיתי, ליטמן מור, שבימים אלה מלאו לו 99 שנים. ליטמן מור הוא יליד העיירה דויד-הורודוק שאליה נמלטו לפרק זמן הוריה של יהודית בעודה תינוקת, בדרכם מזרחה אל הרוסים. הוא האחרון שזוכר את חיי העיירה, ופירסמתי במכתב העיתי את זיכרונותיו על חיי היום-יום בדויד הורודוק.

ברכות לחבריי מגרעין "שדמות", חלקם כבר עשרות שנים בקיבוץ עין גדי בן השישים, וכולנו הננו השנה בני שמונים. כמה מחבריי בעין גדי קוראים מדי שבוע את העלון "אפיק" –

שהייתי מייסדו ועורכו הראשון לפני שישים שנה, וקוראים גם פעמיים בשבוע את המכתב העיתי.

ובסיום שפע דברי תודה למארגני הערב, לעדינה, למשה, לכל המשתתפים שדיברו – צביקה ניר, עדינה בר-אל, עוז אלמוג, שמאי גולן, אליהו הכהן, יואל ניץ, פוצ'ו, וכמובן למנחה: משה גרנות.

תודה לאגודת הסופרים שהעמידה לרשותנו את האולם וכל הנלווה אליו. אחת הכותבות במכתב העיתי, הדסה מור, התנצלה שלא יכלה לבוא הערב כי שברה את רגלה, אבל הבטיחה לבוא לערב שיוקדש ליובל התשעים. לבד מברכות להחלמתה – הבה נקווה שהיא צודקת ונזכה כולנו לחיות לפחות עוד עשר שנים כדי להתראות כאן ולחגוג עשרים ואחת שנים למכתב העיתי! תודה רבה.